

Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı - Özel Konular Yayın Kimliği

Yayın Kimliği (/journal/halk-sagligi-ozel-konular/444/about/tr-index.html)
Yayın Arşivi (/journal/halk-sagligi-ozel-konular/444/issue-list/tr-index.html)
Yazar Formları (/upload/copyright_form/yayin_haklari_ozel_konular.pdf)
Yayın Gönder (https://turkishclinics.com/Log/)
Abone Satış (http://www.abone.turkiyeklinikleri.com/)

Amaç: Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı - Özel Konular halk sağlığı sorunlarının tartışılması, halk sağlığı alanındaki yeniliklerin yayılması ve geliştirilmesi için halk sağlığı hekimlerinin, eğitmenlerinin, araştırmacılarının ve konu ile ilgilenen okuyucuların son literatürleri takip edebilmesini amaçlar.

Kapsam: Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı - Özel Konular disiplinler arası bir yayın niteliğindedir. Halk sağlığının temel koşullarını belirleyen, nedensel ilişkileri analiz eden ve bilimsel olarak toplumsal müdahale önlemleri sunan toplumsal ve bireysel faktörleri kapsar. Her çalışmada farklı bir konuya yer verilir ve konuk editörler tarafından koordine edilir.

2018 yılı 4. cilt 2. sayı dahil olmak üzere hakemsiz, ulusal periyodik dergi şeklinde yayımlanan çalışmalar, bu sayıdan sonra kitap formatında yayımlanmaya başlamıştır. Çalışmalar, davetli kitap bölümlerden oluşmaktadır.

Yayın Dili: Türkçe, İngilizce. Editörün daveti üzerine, sadece yurtdışından hazırlanan makaleler İngilizce yayımlanır. Tüm makalelerin özetleri, Türkçe-İngilizce'dir.

Alan: Halk Sağlığı

Yayın Hakları: Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı - Özel Konular'da basılı ve/veya web ortamında yayınlanan yazı, resim, şekil, tablo ve uygulamalar yayıncının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen her hangi bir vasıtayla basılamaz. Bilimsel amaçlarla kaynak göstermek kaydıyla özetleme ve alıntı yapılabilir. Basılı ve/veya web ortamında yayınlanan yazı, resim, şekil, tablo ve uygulamalardan yazarları, ilan ve reklamlardan firmalar sorumludur. Yayınların hazırlanması ve yayımlanan bölümlerden dolayı editör ve yazarlardan ücret talep edilmez ve ücret ödenmez.

YAYIMCI: Türkiye Klinikleri (Ortadoğu Reklam Tanıtım Yayıncılık Turizm Eğitim İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş.)

(http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)
Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) ile lisanslanmıştır.

.: Güncel

» Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon ve COVID-19 : Sorunlar ve Rehabilitasyonu 2021 - / çıktı (/journal/covid-19/1077/issue/2021/2/19-0/tr-index.html)
» Biyobenzer ve Biyoeşdeğer İlaçlarda Güncel Yaklaşımlar 2021 - / çıktı (/journal/farmakoloji-ozel-konular/36/issue/2021/9/3-0/tr-index.html)
» Zehirlenmelerin Yoğun Bakımda Tedavileri 2021 - / çıktı (/journal/yogun-bakim-ozel-konular/448/issue/2021/7/4-0/tr-index.html)
» İlaç ve Toksik Maddelere Bağlı Olarak Oluşan Oksidatif Stres ve Antioksidanlar 2021 - / çıktı (/journal/veteriner-bilimleri-farmakoloji-ve-toksikoloji-ozel-konular/469/issue/2021/7/3-0/tr-index.html)
» Meme Küçültme 2021 - / çıktı (/journal/plastik-cerrahi-ozel-konular/106/issue/2021/10/4-0/tr-index.html)

.: İşlem Listesi

Ana Sayfa (/) İletişim
Veri Politikamız (/veri-politikamiz/tr-index.html)
Kullanım Şartları (/terms-of-use/tr-index.html)

Yasal uyarı: Bu sitede yayınlanan resim, yazı ve diğer uygulamaların her hakkı Ortadoğu Reklam Tanıtım Yayıncılık Turizm Eğitim İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. 'ye aittir. Kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Bu site hekimleri sağlık alanında bilgilendirmeye yönelik hazırlanmıştır. Sitede yer alan bilgiler tanı ve tedavi amaçlı kullanıldığında sorumluluk tamamen kullanıcıya aittir. Siteye girmekle bu şartları okumuş, anlamış ve kabul etmiş sayılırsınız.

ISBN: 978-625-401-539-7

Türkiye Klinikleri

HALK SAĞLIĞI
PUBLIC HEALTH

ÖZEL KONULAR/SPECIAL TOPICS

ŞEHİR SAĞLIĞI
CITY HEALTH

Editör/Editor: Prof. Dr. E. Didem EVCİ KİRAZ

1 **Şehirde Halk Sağlığı Kapasitesini Arttırmak ve Liderlik** E. Didem EVCİ KİRAZ, M. Oğuz TÜRKMEN

5 **Sağlıklı Şehirler Projesi ve Türkiye'nin Yeri** Murat AR, Yunus İhsan ŞAHİN

9 **Şehir, İklim ve Sağlık** E. Didem EVCİ KİRAZ, Cengiz TÜRE, Kenan İlkay ALP

16 **Sağlığı Geliştirmede Yerel Yönetimlerin Rolü** Nazan YARDIM

21 **Sürdürülebilir Şehirler** Hayriye Çisem AKYILDIZ, E. Didem EVCİ KİRAZ

25 **Sağlıklı Yaşam Ortamları İçin Bütünleşik İnovatif Yaklaşım: Aile Dostu, Öğrenen Sağlıklı Şehir** Miray GÜR

33 **"Sağlığı ve Refahı Artıran Şehir Planlaması" Kentsel Mekanın Değerlendirilmesi** Gül SAYAN ATANUR, Handan TÜRKOĞLU

40 **Şehir Sağlığı Profili ve Şehir Sağlığını Geliştirme Planı** Asım Mustafa AYTEN, Çiğdem YILMAZ AYDIN

44 **Şehir Sağlığında Aktif Yaşam ve Ulaşım** Ayşe TAŞ, Yaşam UMUTLU

50 **Şehirde Yüzeysel Su Kaynaklarının Sağlığı** Feza KARAER

56 **Şehir, Kadın ve Sağlık** İnci PARLAKTUNA

60 **Sağlıklı Şehirler ve Yaşlılık: 'Yaşlı Dostu Şehirler' Yaklaşımı** Dilek ASLAN

64 **Şehir Sağlığı Açısından Elektromanyetik Alanlar** Murat TOPBAŞ, Zeynep HASIRCI TUĞCU, İsmail Hakkı ÇAVDAR

72 **Şehir ve Uyku Sağlığı** Utku Oğan AKYILDIZ

2021

www.turkiyeklinikleri.com www.dijitalakademi.org

Türkiye Klinikleri

HALK SAĞLIĞI

ÖZEL KONULAR

Public Health

SPECIAL TOPICS

EDİTÖR - EDITOR

Prof. Dr. E. Didem EVCİ KİRAZ *(Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD, Çevre Sağlığı BD, AYDIN)*

YAZARLAR - AUTHORS

Dr. Kenan İlkay ALP *(Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD, AYDIN)*

Dr. Öğr. Üyesi Utku Oğan AKYILDIZ *(Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Nöroloji ABD, AYDIN)*

Dr. Hayriye Çisem AKYILDIZ *(Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD, AYDIN)*

Şehir Plancısı Murat AR *(Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği, BURSA)*

Prof. Dr. Dilek ASLAN *(Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD, ANKARA)*

Doç. Dr. Asım Mustafa AYTEN *(Abdullah Gül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, KAYSERİ)*

Prof. Dr. İsmail Hakkı ÇAVDAR *(Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Bölümü, TRABZON)*

Prof. Dr. E. Didem EVCİ KİRAZ *(Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD, Çevre Sağlığı BD, AYDIN)*

Doç. Dr. Miray GÜR *(Bursa Uludağ Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, BURSA)*

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep HASIRCI TUĞCU *(Karadeniz Teknik Üniversitesi Of Teknoloji Fakültesi, Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği Bölümü, TRABZON)*

Prof. Dr. Feza KARAER *(Bursa Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Çevre Mühendisliği Bölümü, BURSA)*

Doç. Dr. İnci PARLAKTUNA *(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ESKİŞEHİR)*

Doç. Dr. Gül SAYAN ATANUR *(Bursa Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, BURSA)*

Ekonomist Yunus İhsan ŞAHİN *(Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği, BURSA)*

Uzm. Dr. Ayşe TAŞ *(Malatya Battalgazi İlçe Sağlık Müdürlüğü, MALATYA)*

Prof. Dr. Cengiz TÜRE *(Eskişehir Teknik Üniversitesi Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Ekoloji ABD, ESKİŞEHİR)*

Dr. M. Oğuz TÜRKMEN *(Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD, AYDIN)*

Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU *(İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İSTANBUL)*

Prof. Dr. Murat TOPBAŞ *(Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD, TRABZON)*

Dr. Yaşam UMUTLU *(Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD, AYDIN)*

Doç. Dr. Nazan YARDIM *(Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Dairesi, ANKARA)*

Uzm. Dr. Çiğdem YILMAZ AYDIN *(Muğla İl Sağlık Müdürlüğü, Halk Sağlığı Başkanlığı, MUĞLA)*

Bu çalışmada yayımlanan bölümlerin yazar kurum bilgilerinde olabilecek değişiklikler nedeniyle oluşabilecek her türlü sorumluluk yazar(lar)ın kendisine ait olup, yayınevi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir.

Türkiye Klinikleri

HALK SAĞLIĞI

ÖZEL KONULAR

Public Health

SPECIAL TOPICS

Türkiye Klinikleri Yayınlarına abone olmak ve yayımlanmış diğer çalışmalara ulaşmak için; *www.turkiyeklinikleri.com* adresindeki "Online Alışveriş" linkini tıklayınız.
Abone işlemleriyle ilgili görüşmek için;
Abone ve Halkla İlişkiler Servisi
Tel: +90 312 286 56 56 / 118
e-posta: *abone@turkiyeklinikleri.com*

Türkiye Klinikleri yayınlarına reklam vermek için;
Pazarlama Satış-Proje Servisi
Tel: +90 312 286 56 56 / 142
e-posta: *pazarlama@turkiyeklinikleri.com*

Çalışmanın her türlü yayın hakkı Ortadoğu Reklam Tanıtım Yayıncılık Turizm Eğitim İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. Kitaptaki soru, yazı, resim, tablo, grafik ve şekiller kısmen de olsa yayıncının yazılı izni alınmadan, elektronik veya mekanik yöntemlerle basılamaz, çoğaltılamaz. Yalnızca bilimsel amaçlarla (kaynak göstermek kaydıyla) özetleme ve alıntı yapılabilir.
Ürünle ilgili sorumsuzluk, ihmal veya başka bir nedenden ötürü veya burada yer alan herhangi bir yöntem, ürün, kullanım talimatı veya görüşün herhangi bir şekilde kullanılmasından veya uygulanmasından dolayı herhangi bir yaralanma ve/veya kişi veya mülke verilen zararlar için Yayımcı tarafından herhangi bir sorumluluk kabul edilmez. Özellikle tıp bilimlerindeki hızlı gelişmeler nedeniyle, tanıların ve ilaç dozlarının bağımsız olarak doğrulanması yapılmalıdır.
Tüm reklam materyallerinin etik (medikal) standartlara uygun olması beklenmekle birlikte, bu yayına dahil edilmek, ilgili ürünün veya üreticisinin iddialarının kalitesinin veya değerinin garantisi veya onayı anlamına gelmez.

Türkiye Klinikleri yayınları halka açık yerlerde satılmaz. Sağlıkla ilgili kişi ve kurumlara abonelik usulü gönderilir.

E-ISBN: 978-625-401-539-7

© 2021 Türkiye Klinikleri

Türkiye Klinikleri Yayın Seri No: 1024

Yayınevi/Matbaa Sertifika No: 48768

1. Baskı, Kasım 2021, Ankara-Türkiye

To subscribe to the Türkiye Klinikleri Publications and to reach other published studies; click the "Online Subscription" link from the *www.turkiyeklinikleri.com* address.
To discuss the subscription procedures;
Subscription and Public Relations Service
Phone: +90 312 286 56 56 / 118
e-mail: *abone@turkiyeklinikleri.com*

To advertise the Türkiye Klinikleri publications;
Marketing Sales-Project Service
Phone: +90 312 286 56 56 / 142
e-mail: *pazarlama@turkiyeklinikleri.com*

All rights are reserved by Ortadoğu Reklam Tanıtım Yayıncılık Turizm Eğitim İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. The questions, writings, pictures, tables, graphics, and figures published in this book cannot be printed or reproduced in whole or in part by electronic or mechanic ways without the written consent of the publisher. Summarizing and citation for scientific purposes (by specifying the reference) is allowed.
No liability is accepted by the Publisher for any injury and/or damage to person or property due to irresponsibility, negligence or any other reason or any use or application of any method, product, instruction manual or opinion contained herein.
Although all advertising materials are expected to comply with ethical (medical) standards, inclusion in this publication does not constitute a guarantee or endorsement of the quality or value of the product or manufacturer's claims.

Türkiye Klinikleri publications cannot be sold in public places. It is sent to health-related persons and institutions as a subscription procedure.

E-ISBN: 978-625-401-539-7

© 2021 Türkiye Klinikleri

Türkiye Klinikleri Publication Serial Number: 1024

Publisher/Printing House Certificate No: 48768

1st Edition, November 2021, Ankara-Turkey

Türkiye Klinikleri

BASILDIĞI YER-BASIMCI-YAYIMCI - ADMINISTRATION ADDRESS-PUBLISHER
Ortadoğu Reklam Tanıtım Yayıncılık Turizm Eğitim İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Türkocağı Cad. No:30 06520 Balgat/Ankara/Türkiye
Tel/Phone : +90 312 286 56 56
Faks/Fax : +90 312 220 04 70
e-posta/e-mail : info@turkiyeklinikleri.com
web : www.turkiyeklinikleri.com

Türkiye Klinikleri

HALK SAĞLIĞI

ÖZEL KONULAR

Public Health

SPECIAL TOPICS

ŞEHİR SAĞLIĞI

CITY HEALTH

İÇİNDEKİLER CONTENTS

Ön Söz - Preface
E. Didem EVCİ KİRAZ

1 **Şehirde Halk Sağlığı Kapasitesini Arttırmak ve Liderlik**
Increasing Public Health Capacity in the City and Leadership
E. Didem EVCİ KİRAZ, M. Oğuz TÜRKMEN

5 **Sağlıklı Şehirler Projesi ve Türkiye'nin Yeri**
Healthy Cities Project and Role of Turkey
Murat AR, Yunus İhsan ŞAHİN

9 **Şehir, İklim ve Sağlık**
City, Climate and Health
E. Didem EVCİ KİRAZ, Cengiz TÜRE, Kenan İlkay ALP

16 **Sağlığı Geliştirmede Yerel Yönetimlerin Rolü**
Role of Municipalities in Health Promotion
Nazan YARDIM

21 **Sürdürülebilir Şehirler**
Sustainable Cities
Hayriye Çisem AKYILDIZ, E.Didem EVCİ KİRAZ

25 **Sağlıklı Yaşam Ortamları İçin Bütünleşik İnovatif Yaklaşım: Aile Dostu, Öğrenen Sağlıklı Şehir**
Integrated Innovative Approach for Healthy Living Environments: Family-Friendly, Learning Healthy City
Miray GÜR

33 **"Sağlığı ve Refahı Artıran Şehir Planlaması" Kentsel Mekanın Değerlendirilmesi**
"City Planning That Increases Health and Welfare" Evaluation of Urban Space
Gül SAYAN ATANUR, Handan TÜRKOĞLU

40 **Şehir Sağlığı Profili ve Şehir Sağlığını Geliştirme Planı**
City Health Profile and City Health Development Plan
Asım Mustafa AYTEN, Çiğdem YILMAZ AYDIN

44 **Şehir Sağlığında Aktif Yaşam ve Ulaşım**
Active Life and Transportation in City Health
Ayşe TAŞ, Yaşam UMUTLU

50 **Şehirde Yüzeysel Su Kaynaklarının Sağlığı**
Water and Sanitation Health in City Settlements
Feza KARAER

56 **Şehir, Kadın ve Sağlık**
City, Women and Health
İnci PARLAKTUNA

60 **Sağlıklı Şehirler ve Yaşlılık: "Yaşlı Dostu Şehirler" Yaklaşımı**
Healthy Cites and Aging: "Age Friendly Cities" Approach
Dilek ASLAN

64 **Şehir Sağlığı Açısından Elektromanyetik Alanlar**
Electromagnetic Fields in Terms of City Health
Murat TOPBAŞ, Zeynep HASIRCI TUĞCU, İsmail Hakkı ÇAVDAR

72 **Şehir ve Uyku Sağlığı**
City and Sleep Health
Utku Oğan AKYILDIZ

Bu çalışmada yayımlanan şekil/resimlerin renkli hâli için:
http://www.turkiyeklinikleri.com

Sağlıklı Yaşam Ortamları İçin Bütünleşik İnovatif Yaklaşım: Aile Dostu, Öğrenen Sağlıklı Şehir

Integrated Innovative Approach for Healthy Living Environments: Family-Friendly, Learning Healthy City

Miray GÜR[a]

[a]Bursa Uludağ Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Bölümü,
Bursa, TÜRKİYE

Yazışma Adresi/*Correspondence:*
Miray GÜR
Bursa Uludağ Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Bölümü,
Bursa, TÜRKİYE
miraygur@uludag.edu.tr

ÖZET Metinde sağlıklı yaşam ortamları için inovasyon, ulusal/küresel düzeyde mekan ve süreçlerin odak noktasındaki fiziksel çevre olan şehirlerle ilişkili olarak ele alınmaktadır. Sağlıklı şehirler sağlığa, esenliğe ve bu alanda eşitliğe katkı koymayı hedefleyen Sağlıklı Şehirler Ağı ile ilintilendirildiğinde, fiziksel çevrenin yapılandırılmasının yanısıra sosyal belirleyicilere yatırım, bireylerin eğitim ve bilinç düzeyi, paydaşlar arası ortaklık, işbirliği, katılım ve yönetişim öne çıkmaktadır. Sağlıklı ve yaşam kalitesi yüksek bir şehir olmak adına üretilen stratejilere ve deneyimlere dayanarak, farklı yaş gruplarını kapsayan bir yaklaşım olarak aile dostu şehir ile yaşam boyu gelişimi destekleyerek sosyal belirleyicileri yapılandıran öğrenen şehir yaklaşımlarının, sağlıklı şehirlerle simbiyotik bir ilişkiye sahip olduğu belirtilebilir. Bu kavramsallaştırma doğrultusunda metinde, sosyal gruplar arasında eşitlikçi ve kapsayıcı anlayışla sağlıklı yaşamı destekleyen aile dostu şehir ile kapasite gelişimi üzerinden yerel dinamikleri inovatif bir biçimde yapılandıran öğrenen şehir yaklaşımları, sağlıklı şehre yönelik bütünleşik bir fiziksel kurgu olarak değerlendirilmektedir. Sonuç bölümünde toplumsal ve bireysel düzeyde yaşam kalitesini iyileştiren bütünleşik şehir kurgusu yaklaşımıyla sağlıklı şehirlerin rekabet gücünü artıracak öneriler geliştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlıklı yaşam; sağlıklı şehir; öğrenen şehir; aile dostu tasarım

ABSTRACT In the text, innovation for healthy living environments is evaluated related to cities, which are the physical environment at the focal point of spaces and processes at national / global level. When the qualities of healthy cities are linked to the Healthy Cities Network, which aims to contribute to health, well-being and equality in this field, in addition to structuring the healthy physical environment, investment in social determinants, education and awareness level of individuals, inter-stakeholder partnership, cooperation, participation and governance stand out. Based on decision strategies and experiences to become a healthy city with high quality of life, it can be stated that the family-friendly city concept covering different age groups and learning city concept that support social determinants by supporting lifelong development have a symbiotic relationship with healthy cities. In line with this approach, conceptions of family-friendly city that promotes healthy living with an egalitarian and inclusive understanding among social groups with learning city that structures local dynamics through capacity development are evaluated as an integrated physical settlement in the text. In the conclusion, suggestions to improve the competitiveness of healthy cities with an integrated urban approach that improves the quality of life at community and individual levels are developed.

Keywords: Healthy living; healthy city; learning city; family-friendly design

Sağlıklı yaşam ortamları için inovasyon başlığı üzerinden ilerleyen bu bölümde mimar kimliğiyle konuya yaklaşırken, daha önce sağlıklı şehir adına yeterince vurgulanmayan birtakım kavramlar üzerine beyin fırtınası yapılmıştır. Fiziksel çevre ile ilişkili olarak, sağlıklı yaşamın, herkes için yaşam kalitesi bilinci oluşturması ve şehrin farklı kültürler, sosyal yapı ve gruplar için ortak bir yaşam çevresi olması nedeniyle konuya şehir açısından yaklaşılmıştır. Sağlıklı yaşam ortamları bağlamında yaşam ve mekan ilişkisi için inovasyon, sağlıklı şehrin yaratılabilmesi ve iyileştirilebilmesi açısından şehirli olarak "insan"ı odak alan yaklaşımlarla ilintili olmalıdır. Sağlık,

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:
Gür M. Sağlıklı yaşam ortamları için bütünleşik inovatif yaklaşım: Aile dostu, öğrenen sağlıklı şehir. Evci Kiraz ED, editör. Şehir Sağlığı. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2021. p.25-32.

güvenlik ve eşitliğin önemle vurgulandığı Habitat 1996 Konferansı'nda sürdürülebilir yerleşimler için sağlık ve yaşam kalitesinin merkezde yer almasının önemi vurgulanmıştır.[1] İnsanın çevre ile ilişkisi üzerine odaklanıldığında sağlıklı şehirler adına yaşanabilir çevreler, yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi için gerekli olan fiziksel çevre niteliklerinin literatürde derinlemesine incelendiği görülmektedir.[2-4] Gerek kavramsal yaklaşımlar, gerekse metodoloji ve alan çalışmaları üzerinden yürütülen sağlıklı yaşam, çevre, iyi yaşam kalitesi ve yaşanabilirlik araştırmaları fiziksel çevrenin yanısıra konunun sosyo-ekonomik boyutunu ve bireylerin eğitimli, bilinçli olmasının önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda **hedef; sağlıklı ortamlar için farklı sosyal yaş gruplarından bireylerin yaşam kalitesini destekleyen aile dostu şehirler ve sağlığın sosyal belirleyicilerin gelişimini inovasyonla birleştiren öğrenen şehirler üzerinden sağlıklı ortamlar için bütünleşik bir kurgu ve bu kurgu üzerinden öneriler geliştirilmesidir.**

ŞEHİRLİ ODAKLI SAĞLIKLI ŞEHİR

DSÖ tarafından kurulan Sağlıklı Şehirler Ağı kurulduğu 1988 yılından itibaren sağlığa, esenliğe ve bu alanda eşitliğe katkı koymayı hedefleyen aktif ve canlı bir platform kimliğine sahiptir. Sağlıklı Şehirler Ağı'nın stratejik hedefleri incelendiğinde, sağlıklı ve sürdürülebilir kalkınma, eşitlik, yerel politika ve uygulamaların desteklenmesi, katılımcı yönetişim gibi kavramlar öne çıkmakta; yerel yönetimler tarafından oluşturulmuş ağlar ve şehir sorunları üzerinde çalışan kuruluşlar arasındaki dayanışma ve işbirliği önem kazanmaktadır. Güncel durumda, 2019-2024 yılları arasında 7. Fazın ilerlediği ana temalar; şehirleri oluşturan insanlara yatırım yapılması, kentsel "yerler"in sağlık ve refahı iyileştirmesi, daha fazla katılım ve ortaklık oluşturulması, toplumsal refahın yükseltilmesi, gezegenin korunması ve kapsayıcı toplumlar aracılığıyla barış ve güvenliğin teşvik edilmesidir.[5] Bu bağlamda birey, bireylerin ortaklığı, katılım, yönetişim ve refah düzeyinin yükseltildiği şehir kurgusu hedeflerin ortak noktasını oluşturmaktadır.

Şehirlerin önemi, çok boyutlu bir organizmanın karşılık bulduğu "yer", coğrafya olmasıdır. Ekonomik ve kurumsal bir süreç kimliğini de barındıran, toplumsal eylemlerin odak noktasındaki kent aynı zamanda farklı kullanıcı grupları arasındaki kolektif birliğin bir sembolüdür.[6] Şehirde yaşayan veya yalnızca "geçmekte olan" insanların tamamı, sağlıklı yaşamdan yararlanmaları, kenti ve sağlığı yaratmaları nedeniyle ulusal ve küresel düzeyde mekan ve süreçlerin odak noktasındadır. Bu bağlamda sağlıklı şehirlerde stratejik hedeflerin sağlanmasında ulusal ve küresel düzeyde başarıya erişmek için yalnızca sağlık sektörünün değil, diğer sektörlerin, bölge halkı ve bölgede çalışanların tamamı sürece dahil edilmelidir. Önemli olan pasif konumdaki bir nüfus ile ilgili değil, bu nüfus ile birlikte sağlık girişimleri yapılmasıdır. Sağlıklı ortam için inovasyon fikirleri üretilmesinde, Burris et al. (2007) tarafından sağlıklı ve güçlü kent için yönetime adapte edilmesi önerilen yenilikçi stratejilerden de söz edilebilir.[7] Bu stratejiler katılım ve etkinliği artırmak için yönetişimi ve şehir yöneticilerinin yaratıcı ve iddialı olabilmesini önemsemektedir. Nitekim DSÖ 48. Avrupa Bölge Komite Toplantısı'nda "21. Yüzyılda 21 Hedef" sloganı altında temel insani hak olarak sağlık ve sağlığın geliştirilmesi için tüm paydaşların ortak katılımının gerekliliği temel etikler olarak belirlenmiştir.[8]

Sağlıklı ve yaşam kalitesi yüksek bir şehir olmak adına farklı yaş gruplarına yönelik çevre üretilmesine ve geniş katılımın sağlanmasına yönelik Avrupa'nın farklı şehirlerinde ilgi çekici deneyimler yaşanmıştır. Örneğin Norveç'te bulunan Sandnes Belediyesi çocukların sağlıklı bir çevrede büyümesi üzerinden stratejiler geliştirmiştir. Çocukların güvenli ve istikrarlı bir çevrede büyümeleri, şehir planlamada öncelikli olmaları ve sektörler arası işbirliği gözetilmiş olup, çocuklar için oluşturulan kent konseyi ile genç neslin politik süreçlere katılması ve karar mekanizmalarını yönlendirmesi teşvik edilmiştir.[9] Bu noktada gelecek neslin sağlıklı bir çevrede büyümesini ve yaşamasını teşvik eden çocuk dostu şehirler yaklaşımı öne çıkmaktadır. Portland yaşam kalitesinin yükseltilmesinde çocuk dostu şehir yapılandırılmasını kamu politikası, planlama çerçevesi, eylem planı ve alan stratejisi bağlamında gerçekleştirerek sürdürülebilirliğin ve yaşanabilirliğin sağlandığı şehirlerden biri olmuştur.[10] Şehir, yürünebilirlik ve öğrenme olanakları açısından da öne çıkmaktadır. Portland ile birlikte yaşanabilirliğin geliştirilmesinde etkin katılımın sağlandığı başka bir şehir olan Curitiba politik dinamikler, kentsel büyüme ve sürdürülebilirlik için farklı karar mekanizmaları ve planlama kararlarıyla öne çıkmaktadır.[11] Curitiba yaşanabilirlik anlamında ulaşım sistemleri, karar alma süreçleri, yerel topluluğun yapılandırılması gibi bütüncül bir sistematiğin geliştirilmesi gerektiğinin vurgulandığı ve deneyimlendiği bir süreç ve süreç çıktısı niteliğindedir.

Literatürde kendi kriterleri doğrultusunda tanımlı bir alan olarak çevre sağlığı, yaşam biçimindeki değişiklikler nedeniyle sürekli evrim geçirmekte ve bu durum alanı karmaşıklaştırmaktadır.[12] Herkes için sağlıklı bir çevre sağlamak hedefiyle bu alanda uzmanlaşmayı geliştirmek amacını taşıyan Ulusal Çevre Sağlığı Birliği (The National Environmen-

tal Health Association, NEHA) çevresel sağlık alanının farklı boyutlarını belirlemiştir. Burada **insan faktörüyle ilişkili olarak yönetilmesi ve iyileştirilmesi gereken alanlar; sağlığı tehdit eden konuları kontrol altına almak, kılavuz niteliğinde politikalar geliştirerek uygulamak, sağlık iletişimi ve eğitim materyalleri sağlamak, inşaat ve arazi kullanımlarına yönelik öneriler geliştirilmesi, sağlık ve çevre ilişkisine dair araştırmalar yapılması** olarak özetlenebilir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle bütünleşik ve katılımcı politikalar aracılığıyla somut birtakım iyileştirmeler, eğitim boyutuyla iletişim ve bilinçlendirmenin geliştirilmesi, periyodik zamanlarda fiziksel ve sosyal çevrede araştırmalar yapılmasıyla bu verilerin geri bildirim olarak değerlendirilmesi sağlıklı çevreleri geliştirecektir. **Bu bağlamda benzer stratejiler ile beslenen sağlıklı şehir ve farklı yaş gruplarını, aileyi ve yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen şehir kurgusunun simbiyotik ilişkisine dair inovasyon düşüncesi ilham verici görünmektedir.**

SAĞLIKLI VE YAŞAM KALİTESİ YÜKSEK ŞEHİR İÇİN AİLE VE ÇOCUK-YAŞLI DOSTU ŞEHİRLER

Toplumun yapı taşını oluşturan temel birim olan ailelere yönelik yerleşimlerin, aileyi oluşturan farklı yaşlardaki bireylerin gereksinimlerini karşılaması, sosyal etkileşimi sağlaması, çocukların büyüyeceği nitelikli bir ortam sunması ve güvenli olması bir gerekliliktir. Aile, toplumsal büyüme, süreklilik ve çeşitlilik için çok önemlidir ve çoğu plancı yerleşimlerine yeniden yatırım yapan (zaman, para, katılım anlamında) aileleri şehirlerdeki en önemli populasyon olarak görmektedir.[13] Aile, çocuk veya yaşlı dostu planlama yaklaşımları şehirlerin farklı sosyal gruplara hizmet edebilmesi açısından birbirlerini desteklemektedir. Yaşam kalitesinin yüksek olduğu şehirler olarak ortak bir hedefe yönelen bu yaklaşımlar bütüncül bir ağ niteliğindedir. İlerleyen paragraflarda sözü edilen öğrenen şehirler de bu ağın bir parçasıdır. Nitekim katılım, iletişim, bilgi edinme, bilinçlendirme ve eğitim bu bütüncül ağdaki diğer yaklaşımlarda da tanımlanan şehirlerde yer alan boyutlardır. Kentsel kurgularda aile yapısının desteklenmesinin, fiziksel, sosyal ve ekonomik perspektiflerden şehir sağlığına faydaları bulunmaktadır. Farklı yaş gruplarının bir arada yaşadığı, çocukların ve yaşlıların gözetilmesiyle kamusal altyapının geliştirildiği şehirler güvenlik ve yaşanabilirlik anlamında daha yüksek standartlara sahiptir.

Tüm yaş gruplarını kapsayan aile dostu yerleşimlerin üretilmesinde farklı şehirler tarafından egemen dinamikler doğrultusunda eylem planları geliştirilmiştir. Farklı deneyimler izlendiğinde; Seattle'da az katlı konut ve ailelere uygun konut boyutlarının, ödenebilirlik programlarının ve şehir planlamada ortaklıkların güçlendirilmesinin önemsendiği belirtilebilir.[14] Benzer biçimde SanFrancisco'da ödenebilir konutun ve aile gereksimimlerine uygun konut planlarının yanısıra, açık alanlar ve oyun alanlarının gözlenebilir olması sağlanmıştır.[15] Ödenebilir konut eksikliğinin önemli bir sorun olduğu Massachusetts'te konut erişiminin iyileştirilmesi, çocuk bakımı ve sağlık hizmetlerinin sağlanması gibi daha temel kriterler önem kazanmıştır.[16] Portland'de çocuk dostu tasarım için konut nitelikleri, oyun alanları, erişebilirlik, mahremiyet, kamusal etkileşim ve güvenlik boyutları öne çıkarken, konutun yaşam döngüsü içerisinde değişen gereksinimlere olanak vermesi gereken noktalar belirlenmiştir.[17] Emeryville'de peyzaj düzenlemesi, otopark ve erişim, kentsel planlama, mimari çevre ve açık alanların aile ve çocukların gereksinimlerine uygun hale getirilmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.[18] Vancouver'da ise çocuklu ailelere yönelik yaşanabilir bir şehir yaklaşımı doğrultusunda, konut tasarımı, ortak açık alanlar, oyun alanları, mekan hiyerarşisi ve güvenliğin sağlanmasına yönelik öneriler geliştirilmiştir.[19] Bölgede konutların ortak oyun alanlarını gören şekilde konumlandırılması, kamu hizmetleri ve rekreasyonal alanlara yakınlık, bu alanlardaki farklı yaş gruplarının zaman geçirebilmesi ve yoğun kullanılan trafik akslarının minimize edilmesi önem taşımaktadır. Türkiye'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen etüt çalışmasında ise aile dostu şehir için katılım, erişebilirlik, insan ölçekli tasarım, kent kültürü, kamusal alan, güvenlik ve ekonomi başlıkları öne çıkarken, konut ölçeğinde önerilerin geliştirilmediği izlenmektedir.[20] Bu çerçevede konunun tasarım açısından derinlemesine ele alınması, erişebilirlik, yapım sistemi, sağlıklı malzeme, fiziksel konfor gibi tasarım ve uygulama detayları bağlamında mimari açıdan öneriler geliştirilmesi ilerleyen çalışmalarda planlanmaktadır.

Aile dostu şehirlerin planlaması sağlıklı çevrelerin yönetiminde; arazinin daha verimli kullanıldığı ve ekolojik tasarım ilkelerinin benimsendiği yapılı çevre ile çevresel ayakizinin azaltılması, ulaşımda yürüme ve bisiklet gibi fiziksel aktivitelerin desteklenmesi, hane halkı sayısına göre konut edinimine ve değişimine olanak sağlayan politikaların üretilmesi, farklı sosyoekonomik kökenli ailelerin kentin sağladığı fırsatlara erişmesi ve sosyal adaletin sağlanması aracılığıyla önemli bir potansiyeldir. Aile dostu yerleşimlerde devlet okullarının kalitesi, yerleşimlerin ve sokakların güvenliği, sokakların engelli ve puset kullanımına uygunluğu, çocuk ve gençlere yönelik parkların ve açık-kapalı rekreatif alanların bulunması, çocuk bakımının

ödenebilir olması, alanların sosyal etkileşiminin desteklemesi ve çocuklu ailelerle birlikte yaşanması sağlığın belirleyicilerini destekleyebilecek diğer önemli konulardır.[14,15,21] Bu çerçevede yerleşimlerde, çocuk dostu olmak ve yaşanabilirlik vurgulanmaktadır. UNICEF' göre, çocuk dostu şehirler kaliteli, kapsamlı ve katılımlı eğitim ve beceri gelişimi olanakları içeren, güvenli, temiz, erişebilir yeşil çevrelerden oluşan, çocukların kültürel ve sosyal yaşama katıldığı, adil şehirler olmalıdır.[22] UNICEF kriterlerine paralel olarak, çocukların şehirlere ilişkin görüşlerini değerlendiren araştırmalarda temel sağlık gereksinimlerine cevap verilmesi, gelişim ve eğlenceyi destekleyen oyun alanları, dayanıklı ve çevre dostu konutlar, eğitim ve spor olanakları, güvenli, kolay erişebilir çevreler, yeşil ve rekreatif alanlar, gereksinimlere cevap veren politikalar ve katılım gereklidir.[23-26] Birbirine paralel çocuk, yaşlı ve aile dostu kavramları şehir vatandaşlarını desteklemektedir.[27] Bu yerleşimlerin gereklilikleri yaşanabilirlik ile de örtüşmekte olup; yaşanabilirlikteki önemli boyutlar; herkes için güvenli ve sağlıklı çevre, farklı gelir düzeylerine yönelik olanaklar, ödenebilirlik, güvenlik, gereksinimlerin karşılanmasında seçeneklerin sunulması, farklı yaş ve eğitim düzeyleri için erişilebilir hizmetler ve sosyal bütünleşme olarak belirtilebilir.[28] Sağlıklı çevre ve farklı yaş gruplarına yönelik politikalarda hem şehir otoritelerinin sorumluluğu hem de şehirlilerin sorumluluğu önem taşımakta olup; bunun için bir katılım ve yönetişim ortamı, sorumluluk bilinci ve işbirliği gerekmektedir.

SAĞLIKLI ŞEHİRLER İÇİN ÖĞRENEN ŞEHİRLER

İnovasyonu destekleyen sistemler ve ilgili teoriler üzerine kurulu öğrenen şehirlerin ve bölgelerin ortak noktası, inovasyon ve öğrenmeyi kalkınmanın merkezine yerleştirmeye yönelik bir taahhüt olmalarıdır.[29] İnovatif yönüyle, sağlıklı ortamlar için bu yönde düşünceler üretilmesi ile paralel olan yaklaşım, sağlıklı şehirleri, aile ve çocuk dostu kentlerde öne çıkan yaşam boyu eylemleri yaşam boyu eğitimle destekleme kapasitesine sahiptir. UNESCO Hayat Boyu Öğrenme Enstitüsü (UIL) tarafından yürütülen Öğrenen Şehirler Programı kapsamında 2013 Pekin Konferansı'nda projeye ilişkin hedef; hayat boyu öğrenmeye teşvik, herkes için kaliteli eğitime erişimin ve hayat boyu öğrenmenin desteklenmesi olarak açıklanmıştır. Öğrenen şehirlerin hedefleri temel eğitimden yüksek eğitime kadar farklı aşamalarda her sektördeki kaynakların etkin şekilde kullanılması, modern öğrenme teknolojilerinin kullanılması, ailelerdeki ve toplumlardaki öğrenmenin canlanması, işyerlerindeki öğrenmenin tetiklenmesi, öğrenmenin kalitesinin geliştirilmesi ve hayat boyu öğrenme kültürünün teşvik edilmesidir. Bulunduğu topluma faydaları ise kişisel gelişimi ve kültürel çeşitlilik içerisinde sosyal bütünleşmeyi sağlaması, ekonomik ve sürdürülebilir kalkınmaya destek olması olarak belirtilebilir. Bu bağlamda tüm paydaşların bir bağlılık ve irade içerisinde sürece katılımı, kaynakların seferber edilmesi ve yönetişim ortamı gereklidir.[30] Öğrenen şehirler yaşam boyu öğrenme, yenilikçilik, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaratıcı kullanımları gibi çeşitli yöntemlerle ekonomik aktivitelerini de sürdürmeye çalışmakta, gelişen dünyada rekabet güçlerini artırmakta, sağlığın tüm belirleyicilerine dair kayda değer gelişmeler sağlamaktadır.[29,31,32]

Sağlıklı şehirler ağının 7. Fazında tüm sosyal tabakalardaki sağlık eşitsizliklerinin ele alınması önemlidir. Bu noktada sağlığın sosyal bileşenlerindeki hayat evreleri yaklaşımı, genç çocuklara öncelik verilmesini ve tüm evrelerin ele alınmasını vurgulanmaktadır. Nitekim doğumdan önce başlayan eşitsizlikler hayat boyu devam etmektedir. Hayat evreleri boyunca eylem alanları sürdürülebilir toplumlar ve mekanlarda sağlıklı yaşama yönelik olarak hayatın farklı aşamalarındaki beceri, istihdam ve çalışma gelişimini ve sağlık ve esenlik üzerindeki olumsuz etkilerin önlenmesini hedeflemektedir.[33] Öğrenen şehirlerin odak noktası olan hayat boyu öğrenme toplumun, çevrenin ve ekonominin sürdürülebilir kalkınması için yapıtaşı niteliğindeki şehirlinin gereken beceri ve yeterliği kazanmalarının desteklenmesini hedeflemektedir. Yaşam boyu öğrenimle vatandaşlar çevrelerindeki değişime daha kolay uyum sağlamakta olup, yaşam boyu öğrenim sürdürülebilir toplumlar için anahtar niteliğindedir.[30] Yaşam boyu öğrenme, bireylerin bilgi, beceri ve yaşamlarıyla birlikte öğrenme fırsatlarına yönelik gelişimlerini sürdürdüğü; kendine özgü zaman dilimleri, organizasyon ve enstitülerle "beşikten mezara" devam eden bir süreç niteliğindedir.[34,35] Kişisel ve toplumsal gelişimin yanısıra mesleki çeşitlilik yaşam boyu öğrenmenin gereksinimlerinden olup, bu yöntem uluslararası düzeyde başı çekmektedir.[35] Öğrenme yer, zaman, yaş, sosyo-ekonomik düzey, eğitim düzeyi gibi kavramlarla ilgili kısıtlamaları kaldırmakta ve her bireye fırsat eşitliği sunmaktadır.[36] Öğrenen şehir olma niteliği şehirlerin rekabet gücünü artırmaktadır ve yaşam boyu öğrenme sosyal sermayeye katkı koymaktadır. Sosyal sermaye anlayışı üzerinden ilerleyen öğrenen şehirde çeşitli paydaşlar arasındaki ortaklık esastır. **Sağlıklı şehirler veya aile/çocuk dostu şehirler gibi öğrenen şehirlerin de kendi yerel dinamiklerine, özgün tarihi, kültürel, iklimsel ve sosyo-ekonomik koşullarına göre öğrenme stratejileri geliştirdiği görülmektedir.**

Öğrenme stratejilerinin geliştirildiği örneklerden biri olarak öğrenen şehirler modeline pilot oluşturan Brighton'da, öğrenme stratejileri özellikle genç bireylerin yaratıcılık ve beceri gelişimini artırmayı, okullar, gençler ve işverenler arasındaki ilişkileri güçlendirmeyi hedeflemektedir. Sosyal bütünleşmeyi kurgulayan sistemde öğrenen paydaşlara yönelik aşamalı programlar, kısa ve uzun dönem çıktıları öngörülmüştür.[37] Kentsel kimliğini geliştirerek "Öğrenme Şehri" olmayı hedefleyen Plymouth ise, inovasyon ve bilgi paylaşımı olanaklarını geliştirmekte, yerel gençlik ağları, işveren firmalar, eğitim ve topluluk organizasyonlarının birlikteliğiyle birleşik bir öğrenme/beceri gelişimi ağı kurgulamaktadır. Ağ özellikle kentsel olanaklardan uzak bireylere odaklanmakta; eğitim, istihdam ve başarılı bir yaşamı desteklemektedir.[38] Çin öğrenen şehirler anlamında global bir lider niteliğinde olup, öğrenmenin sadece kentin rekabet gücü ile değil, aynı zamanda sosyal uyumla da ilgili olduğunu göstermektedir. 1999'da Şangay'da başlayan sürece 2001'de Pekin ile devam edilen ülkede 60'tan fazla öğrenen şehirde 100'den fazla ulusal pilot program yürütülmektedir. Halkın kendi kendini yönettiği programda yerel yönetimlerin şehirli için hizmet birimi olmasıyla sosyal istikrar ve gelişim sağlanmıştır. Eğitimin genişlemesiyle Çin'de ekonomik kalkınma sağlanırken, akademik gelişmişlik de artmaktadır.[39] Hindistan da Çin'e benzer girişimlerde bulunmuş, fırsat eşitliği sağlanarak dezavantajlı gruplar eğitime eriştirilmiştir. Ancak halen öğrenme sistemlerinde temel dönüşümlerin hızlandırılması için stratejiler üretilmelidir.[40] Kore Cumhuriyeti UNESCO Global Öğrenen Şehirler Ağı'nda 8 şehirle yer almaktadır. Yerel sosyo-fiziksel özelliklerine göre farklı programların uygulandığı şehirlerin ortak hedefi vatandaşların okuryazarlık derslerine, kültürel etkinliklere ve eğitim kaynaklarına kolay erişiminin sağlanmasıdır. Şehirler topluluk öğrenme merkezleri ve kütüphaneler ağı oluşturmak için çalışmaktadır.[41] Latin Amerika'da çevre, sağlık, katılım vb. konularda değişen yaş gruplarına yönelik onlarca farklı program verimli olmuş, bireylerin ve şehirlerin yaşam kalitesi iyileşmiştir.[32] Gelişmiş şehirlerde kalınmanın artırılması ve genç nüfusun kentsel olanaklardan faydalanması adına katkı sağlayan öğrenen şehirler yaklaşımı, gelişmekte olan ülkeleri kalkındırmak, dezavantajlı grupları desteklemek, eğitim ve çalışma hayatı yönünden sosyal sermayeyi zenginleştirmek anlamında, sosyal bütünleşmeyi ve yaşam boyu gelişimi hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu yönüyle, bilinçlenme ve sorumluluk tanımındaki artışla sağlıklı yaşam biçimi ve hizmetler geliştirilirken, katılımcı yönetişim ve işbirliği aracılığıyla da farklı paydaşların ortak sağlık hedeflerinde birleşmesi sağlıklı sosyo-fiziksel ortamları tetikleyecektir.

SAĞLIKLI ORTAMLAR İÇİN AİLE DOSTU VE ÖĞRENEN ŞEHİR ETKİLEŞİMİ

Tablo 1'de görüldüğü üzere, aile dostu şehirlerin planlaması sağlıklı çevrelerin yapılı ve doğal çevreye ile ulaşımı ile altyapının iyileştirilmesinde, bireylerin sağlıklı ve aktif yaşama teşvik edilmesinde, kentsel olanaklara adil erişim sayesinde eşitsizliklerle mücadele edilmesinde, güvenlik, sosyal etkileşim, sosyal bütünleşme ve katılım bağlamında katkı sağlarken; öğrenen şehirler yaşam boyu öğrenme aracılığıyla bireylerin farkındalık, bilgi ve beceri gelişimi, topluma kazandırılması, farklı paydaşlar arasında ortak bir sağlık iletişimi oluşturulması, eğitim olanaklarına adil erişim ile eşitsizliklerle mücadele edilmesi anlamında bir bütüncül ağ olarak kurgulanabilir.

İçinde bulunduğumuz 7. Fazın ilerlediği ana temalar bağlamında öğrenen şehirler yaklaşımı, farklı ülkelerde de görüldüğü üzere kentsel olanaklara erişimde eşitliğin sağlanması, şehirleri oluşturan bireylere yatırım yapılması bağlamında bilinçlenme ve eğitim programlarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi aracılığıyla sağlıklı şehre yönelik en önemli yatırımlardan birine potansiyel oluşturmaktadır. Diğer yandan eşitlikçi politikalar ve çocukların sağlıklı bir çevrede büyümesi, kentsel "yerler"in sağlık ve refahı iyileştirmesi aile, çocuk ve yaşlı dostu şehirlerle de bağdaşmakta, şehrin yaşanabilirliğini olumlu etkilemektedir. 7. Fazda vurgulanan daha fazla katılım ve ortaklık boyutu, çevresel ve sosyal sağlıkta artış ve bu çerçevede uygun çözümler geliştirebilmeye yönelik tüm kentsel yaklaşımlarda halkın beklenti ve tercihlerinin çevreye yansıması için gerekliliktir. Sağlıklı şehirlerde toplumsal refahın yükseltilmesi, gezegenin korunması ve kapsayıcı toplumlar aracılığıyla barış ve güvenliğin teşvik edilmesi ise yine toplumun bilinçli olması ile yakından ilişkili olup; aile-çocuk-yaşlı dostu, öğrenen şehirlerde hedeflenen yaşam boyu eğitim ve beceri gelişimi, güvenli ortamda büyüme, erişilebilir çevre ve kentsel olanaklar, çocukluktan itibaren sosyo-kültürel yaşama katılım ve adalet yaklaşımlarıyla entegre bir şehir sistemine doğru evrilmeyi neredeyse gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda son bölümde, ülkemizde sağlıklı ortamları destekleyebilecek bu bütünleşik yaklaşıma dair öneriler yer almaktadır.

SAĞLIKLI ÇEVRELER İÇİN BÜTÜNLEŞİK AİLE-ÇOCUK-YAŞLI DOSTU ÖĞRENEN ŞEHİR YAKLAŞIMI ÜZERİNDEN ÖNERİLER

Bu bölümde, sağlıklı yaşam ortamları için inovasyon perspektifinden, toplumun büyük bölümünün yaşadığı şehirlere ve toplumun yapı taşı olan farklı yaş gruplarından

TABLO 1: Yaşanabilirlik ve yaşam kalitesinde artış.

	Sağlıklı Şehirler	**Aile Dostu Şehirler** **Sürdürülebilir Çevre-Toplum-Ekonomi-Kalkınma**	**Öğrenen Şehirler**
Çevre Faktörü	Fiziksel çevre sağlığı	Sağlıklı gelişimi, sosyal etkileşimi, fiziksel aktiviteyi destekleyen çevre Güvenli çevre	Sağlıklı ve sosyal yaşamı destekleyen çevreye ve yaşama ilişkin öğrenme
		Farklı sosyal gruplar ve yaş gruplarına uygunluk	Sağlıklı, güvenli, ailelerin yaşam biçimine uygun konutlara ilişkin eğitim, öğrenme, bilinçlenme
	Sağlıklı konut	Farklı yaş gruplarını destekleyen konut	Konuttaki davranış hakkında bilinçlenme
İnsan Faktörü	Bilinç ve farkındalık, Sorumluluk Eşitlik Bireylerin bağlılık ve iradesi, Farklı paydaşlar (bireyler, kuruluşlar) arasında dayanışma ve işbirliği Sağlıklı gelişme ve yaşam tarzı, fiziksel aktivite	Hizmet alan, bilinçli, sorumlu bireylere Farklı gruplara uygun çevre Sosyal bütünleşme Sağlıklı gelişme ve sosyal etkileşim	Ailelerdeki ve toplumlardaki öğrenmenin canlanması Eğitimde eşitlik ve yaşam boyu öğrenme Bireylerin bağlılık ve iradesi Farklı sektörlerden kaynakların kullanılması Sosyal bütünleşme Yaşam boyu gelişim ve bilinçlenme
Politika ve Hizmetler	Yerel politika ve uygulamalara destek Katılımcı yönetişim Eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, ulaşım gibi belirleyicilerde iyileşme	Yerel politika ve uygulamalara destek Katılımcı yönetişim Eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, ulaşım için planlama, hizmet alan bireyler	Yerel politika ve uygulamalara destek Katılımcı yönetişim Tüm hizmetlere ilişkin eğitim ile uzmanların geliştirilmesi, sorumluluk sahibi bireyler

birey ve ailelere odaklanılmış, bilinçlenme ve bilgi edinme üzerinden öğrenen ve aile dostu şehirler sağlığın belirleyicilerle birlikte irdelenmiştir. Bu bütünleşik yaklaşımla hem yaşam boyu öğrenme ile toplumsal bilinçlenme ve gelişimin, hem de fiziksel ve sosyal açıdan farklı yaş gruplarının yaşamının kalitesini artıran sağlıklı şehirlerin rekabet ortamında güçlü bir şekilde varolabileceği öngörülmektedir. Aile dostu yaklaşım sağlık alanında eşitliği ve kapsayıcı yaklaşımı savunmakta, sağlıklı yaşamın desteklendiği, çocukların güvenli, temiz, sağlıklı gelişiminin desteklendiği çevrelerde büyümesini, kültürel ve sosyal hayatta yer almasını gerektirmekte ve halk katılımını politikaların bir parçası olarak görmektedir. Bu yerleşimlerde kaliteli, kapsayıcı ve katılımcı eğitim programları önem taşımaktadır. Bunu destekleyen biçimde eğitim ve geliştirme anlamında öğrenen şehirler sağlıklı şehirlere yönelik programları şehirlerin sağlığı ulaştırılması ve farklı paydaşların ortak iletişim dili oluşturması bağlamında desteklemektedir. Bu kentsel yaklaşımların daha önce deneyimlenmemesi Türkiye için inovatif bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Öğrenen şehirlerin işleyişinin doğası gereği, inovasyon, öğrenme ve yerel dinamiklerin odak noktasında olması, Türkiye'deki şehirlerde sosyal gruplara özgü stratejiler geliştirilebilmesini sağlayacaktır.

Fiziksel çevreye yönelik öneriler kullanıcısı bilinçli olmadığı takdirde amacına ulaşamamakta veya kısa ömürlü olmaktadır. Diğer yandan toplum bilinçli olmadığı takdirde ekonomik çıkarlar ve rant adına fiziksel çevrelerin sağlığından kolaylıkla ödün verildiği görülebilmektedir. Çocukluktan itibaren yetişilen çevreye göre şehirlilik bilinci gelişmektedir. Aileleri destekleyen çevreler aracılığıyla çeşitlilik içeren, fiziksel ve sosyal anlamda güvenli, sosyal etkileşim, dayanışma ve yardımlaşma temelli konut ilişkileri ve kamusal alanlar sağlanması sağlıklı yaşam ortamlarının temeli niteliğindedir. Yeşil ve rekreatif alanlar veya parklarda farklı yaş gruplarının fiziksel aktivitelerine, dinlenme ve sosyalleşebilmelerine olanak verilmesi hem fiziksel hem de psikolojik sağlığı destekleyecektir. Öğrenme ile bağlantılı olarak bu alanlarda bilinç kazandırılmasında çocukların birleştirici gücü kullanılabilir. Şehrin yoğun kullanılan noktalarının belirlenerek, konut alanları ve destekleyici birimlere ilişkin işlevsel zonlara ayırma ile ulaşım ağlarının sistematize edilmesi, sağlık ve eğitim olanaklarının konumlandırılması, konut edinimin daha kolaylaştırılmasıyla bireylerin konutlarına yakın okulları tercih etmesi, böylelikle yürüme ve bisiklet gibi kamusal sağlık ve sosyal etkileşimi destekleyen ulaşım yöntemlerinin teşvik edilmesi ailelerin ve çocukların güvenliğini, ni-

telikli zaman geçirmelerini destekleyecek, şehrin sağlık profilini ve yaşanabilirliğini zenginleştirecektir. Kentsel olanaklara adil biçimde ulaşılmasını, nitelikli okullara kolay ve kısa zamanda ulaşılabilmesini, ekonomik ödenebilirliği gözeten ve farklı yaş gruplarının karar sürecine katılımını destekleyen düzenlemeler ailelerin yaşam kalitesini artıran sağlıklı yaşam ortamlarının desteklenmesinde faydalı olacaktır.

Fiziksel çevre dışında kültürel altyapı bilinç ve öğrenmenin temelidir. Sağlıklı ortamlarda, sağlık eşitsizliklerinin giderilmesinde, bireylerin ait olduğu sosyal gruplar ve ailelerdeki öğrenme olanaklarının geliştirilmesi, yaşam boyu öğrenmenin küçük yaşlardan itibaren sağlanması gereklidir. Bu bağlamda öğrenen şehir deneyimlerinde olduğu gibi dezavantajlı gruplara yönelen okuryazarlık programlarının, kadın ve çocuklara yönelik öğrenme merkezlerinin ülkemizde de sağlığın sosyal belirleyicilerinin gelişimine katkı sağlayacağı belirtilebilir. Yaşam boyu öğrenmenin gereklilikleri; hem kişi ve toplumların çocukluktan itibaren kendilerini geliştirmesi ve sağlıklı çevrelere yönelik bilincin oluşması, hem de çok boyutlu ve disiplinlerarası bir uzlaşma gerektiren sağlıklı şehirlere yönelik uzmanlık alanlarında bireyler yetiştirilmesine katkı koyacaktır. Akademik ortamda kişiler meslek eğitimi alırken, yaşam kalitesi üzerinde etkili olan eğitim alanlarına ilişkin eğitim planlarında (kamu yönetimi, mimarlık, siyaset bilimi gibi) eş zamanlı olarak programlara gömülmüş biçimde sağlıklı ortama yönelik öğrenme ve beceri gelişimini artırmak mümkündür. Sosyal ve bilimsel politikalar çerçevesinde akademik ortamda sağlıklı çevreler için düşünceler geliştirilmesine yönelik bilimsel projelere katkı sağlanabilir. Bunun gibi fikirlerin üretimi ilköğretimden başlayarak düzenlenebilecek sosyal etkinlikler ve yarışmalarla okullarda tetiklenebilir. Bilgi teorik düzlemin dışına çıkarak sağlıklı yaşama ilişkin sosyal sorumluluk projeleri ve çalıştaylarla eğlenceli uygulamalara dönüşürse daha iyi bir kazanım olacaktır. Diğer yandan eğitimin mekansal sınırların ötesine geçirilmesinde bilişim teknolojileri çok faydalı olacaktır. Günümüzde mobil uygulamaların, bilişim araçlarının, sosyal medyanın kapsayıcı yönü ve küçük yaştan itibaren bilinçaltına işleyen gücü yadsınamaz düzeyde olup; sağlıklı yaşam ortamları bağlamında bunun pratik hayata geçirilmesi öğrenme üzerinden-çocukların uygulama kullanımı veya oyun sırasında eğlenerek kendiliğinden öğrenmesi gibi- mümkündür.

Son söz olarak belirtilebilir ki; merkezi politikaların yerel politikalarla işbirliği içinde olması, hükümet desteğiyle illerde yürütülen sağlık ve yaşanabilirlik programlarına öğrenme ve eğitim odaklı programların da dahil edilmesi, farklı meslek ve sektörlerden bireylerin daha erken yaşlarda sağlığın temel belirleyicilerine ilişkin bilgi sahibi olması, bu belirleyicilerin değişen zamana ayak uydurarak, teknolojik olanaklar ve bilişim araçlarıyla biçimlenmesi ve halk ile birlikte katılımcı ortamda önerilen bütünleşik şehirdeki sorunların giderilmesine yönelik çözüm üretilmesi sağlıklı yaşam ortamları için destekleyici görünmektedir.

KAYNAKLAR

1. UNCHS (United nations conference on human Settlements), ıstanbul declaration and the habitat Agenda, Un conference on human Settlements (habitat ıı), 1996; İstanbul: United nations
2. Van Kamp I, Leidelmeijer K, Marsman G, De Hollander A. Urban environmental quality and human well-being: Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; A literature study, landscape and Urban Planning. 2003:65(1-2):5-18.
3. Marans RW. Understanding environmental quality through quality of life studies: The 2001 dAS and its use of subjective and objective indicators, landscape and Urban Planning. 2003;65(1-2):73-83.
4. Ülengın B, Ülengın F, Güvenç Ü. A multidimen- sional approach to urban quality of life: The case of ıstanbul, European Journal of Opera- tional Research. 2001;130:361-74.
5. DSÖ, 2018. DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı Faz VII (2019-2024) için Uygulama çerçevesi: hedefler, Gereksinimler ve Stratejik Yaklaşımlar, Kopenhag: dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi
6. Mumford L. What ıs a city? 2nd ed. London, New York: Routledge.1937. p. 92-6.
7. Burris S, Hancock T, Lin V, Herzog A. Emerging Strategies for healthy Urban Governance, Journal of Urban health: Bulletin of the new York Academy of Medicine. 2007;84 (1):i154-i163
8. Akın S, Arı H.O., Demirok A. et al. 21 hedefte Türkiye: Sağlıkta Gelecek. Yardım N, Mollahaliloğlu S, Hülür Ü, Aydın S, Ünüvar N. Editörler. Giriş bölümü. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Refik Saydam hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğü; 2007. p. 1.
9. Zanussi M. Health-integrated spatial planning: the experience of Sandnes, norway. In: Barton H., Mitcham C, Tsourou C, eds. healthy urban planning in practice: experience of European cities. copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2003.
10. Han XH, Chen K. Child-friendly city Research: A case Study of Portland Pearl district, Urban development Studies, 2016;59(4):443-68.
11. Irazábal, C. City Making and Urban Governance in the Americas: Curitiba and Portland. 1st ed. new York: Routledge Taylor & Francis Group, 2016.
12. Harrison, M., Coussens, C. Global Environmental health in the 21st century: From Govern- mental Regulation to corporate Social Responsibility, danvers; ınstitute of Medicine of the national Academies, 2007.(http://www. nap. edu/openbook.php?rec ord_id= 11833& page=R1, Erişim tarihi: 15.12.2019)
13. Warner ME, Rukus J. Planning for family friendly communities: Motivators, barriers and benefits. Issue Brief, 2013, Ithaca, nY: department of city and Regional Planning, cornell University.

14. Canzoneri d, Wilson B. Family-sized housing: An essential ingredient to attract and retain fami-lies with children in Seattle, A White Paperan-dAction Agenda from The Seattle: Seattle Planning commission. 2014. (http:// www.seat-tle.gov/ documents/departments/ SeattlePlan-ningcommission/Affordablehousing Agenda/FamSizePc_dig_final1.pdf, Eri Eri pdf, EriErii.pdf, Er
15. Lee EM. housing for families with children, San Fransisco: San Francisco Planning department citywide Policy Planning; 2017.
16. Routhier G. The Family Shelter System in Massachusetts: A snapshot of program models, service needs, promising practices, and chal-lenges. Massachusetts, homes For Families, 2015.
17. Furlong T, Cunningham B. Principles of child-friendly housing. Portland courtyard housing competition. 2007, Portland: city of Portland, Oregon Bureau of Planning. (http://www.courtyardhousing.org/downloads/childFriendly-housing.pdf, Erişim tarihi: 04.01.2020)
18. City of Emeryville. Emeryville design Guidelines, 2015. (http://www.ci.emeryville. ca.us/ docu-mentcenter/view/12159/7-city-of-Emeryville-design-Guidelines, Erişim tarihi: 06.11. 2019)
19. City of Vancouver. High density housing for families with children guidelines. 1992. City Council. (https://guidelines. vancouver.ca/ guidelines-high-density-housing-for-families-with-children.pdf, Erişim tarihi: 17.12.2019)
20. Turan B, Yasin M, Şentürk M, Büyükgümüş, RB, Çakırer Özservet Y, Günel, Z. Aile dostu kentler etüt araştırması, Şentürk, M. (Ed.)., 2015, Ankara: T.c. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
21. Imbriano, K.R. Parks, Open Space and Recreation: Expanding lifestyle Amenities for Families, Planning for Family-Friendly communities Briefing Paper cornell University, ıthaca, nY: cornell University; 2010. (http://cms.mildred-warner.org/p/132, Erişim tarihi: 05.12.2019)
22. https://childfriendlyci- ties.org/what-is-a-child-friendly-city/, Erişim tarihi: 12.12.2019
23. Bartlett S. Children's experience of the physical environment in poor urban settlements and the implications for policy, planning and practice. Environment and Urbanization. 1999;11 (2);63-74.
24. Haikkola L, Pacilli MG, Horelli L, Prezza M. Interpretations of urban child-friendliness: A comparative study of two neighborhoods in helsinki and Rome. children, Youth, and En- vironments. 2007;17(4):319-51.
25. Gökmen H, Taşçı BG. children's views about child friendly city: A case study from ızmir. Megaron. 2016;11(4):469-82.
26. Woolcock G, Steele W. child-friendly community indicators- A literature review. NSW com- mission for children and Young People. Urban Research Program, Griffith Unversity, 2008.
27. Williams S, Wright, H., Dohna, F. Cities alive: designing for urban childhoods. 2017, London: ARUP.
28. https://policybook.aarp.org (Erişim tarihi: 18. 10.2019)
29. Larsen K. Learning cities: the new recipe in regional development, OEcd Observer; 1999. p. 217-8.
30. http://www.unesco.org.tr/Pages/199/128, Erişim tarihi: 06.11.2019
31. Campbell, T. Learning cities: Knowledge, capacity and competitiveness, Habitat International. 2009;33:195-201.
32. Messina G, Valdés-Cotera R. Educating cities in Latin America. ınternational Review of Education. 2013;59:425-41.
33. Ritsatakis, Sağlıklı Şehirler, Sağlık Alanındaki Eşitsizliklerin Sosyal Belirleyicileri ile Mücadele Ediyor: Bir Eylem çerçevesi. 2013, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği.
34. Richardson, P. L. Lifelong learning and public policy. 1978, Washington, D.C: U. S. Government Printing Office
35. Çolakoğlu J. Yaşam Boyu Öğrenmede Motivasyonun Önemi, Milli Eğitim dergisi. 2002; 155-6,
36. Dinevski D, Dinevski IV. The concepts of university lifelong learning provision in Europe. Transi-tion Studies Review. 2004;11 (3):227-2-35.
37. www.thersa.org/cities-of-learning/Brighton, Erihersa.org/cities-of-le
38. www.thersa.org/cities-of-learning/plymouth, Erihersa.org/cities-of-le
39. Han, S.H., Makino, A. Learning cities in East Asia: Japan, the Republic of Korea and china, ın-ternational Review of Education/ ınterna-tionale zeitschrift Für Erziehungs wissenschaft/Revue ınternationale de l'Education. 2013;59(4): 443-68.
40. Aggarwal vS. lifelong learning: The challenge in context of ındia, The ınternational Journal's Research of Social Science & Management. 2012;0(10):1-9.
41. http://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities/learning-cities-republic-korea-additional-thir- teen-korean-cities, Erişim tarihi: 14.12.2019